

ELŐFIZETÉSI ÁRAK

Negyedévre	10.80 pengő
Egy óra	4. pengő
Ausztriában egy óra	5 Schilling
Egyes szám ára Budapesten, vidéken és pályaudvarokon hétköznap	16 fillér
vasárnap	32 fillér
Ausztriában hétköznap	30 Groschen
vasárnap	40 Groschen
Megjelenik önnep utáni napok kivételével minden nap	

UJSÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS
KIADÓHIVATAL:
V., Vilmos császár-út 34. szám
TELEFONSZÁMOK:
Teréz 207-54, 207-55, 207-56,
207-57
A nyomda telefonja (csak este 6 órától kezdve) 207-55
FIÓKKIADÓHIVATAL
ÉS KÖLCSÖNKÖNYVTÁR
Budapest, Erzsébet-körút 43. (Royal-épület)
Telefonszám: József 316-28

Keszler József

Nyolcvankétéves korában meghalt Keszler József dr., az Ujság egyik felelős szerkesztője s az ország egyik legműveltebb elméje. Magas kora mutatja, hogy nem a mi világunkból való ember. Valaki, aki Deák Ferencsel szorított kezét, Tisza Kálmánnal dolgozott, a feltörekvő, új ifjúságát élő Magyarországgal lelkesedett. Valaki, aki a humanizmus felragyogásában edzette lelkét a haladás gyors tempójához és a Szépség és Igazság minden oltára előtt áhítatoskodott. Aki a tudományok és művészetek minden pagonyában gyűjtötte a virágokat s a világkultúra minden mézét hordozgatta a magyar kultúra kaptárjába. Aki Párisban a francia elmésséget szerezte meg sovén magyar rajongásának erősítéséül. Aki a betűt szentnek tartotta és minden könyvhöz áhítattal nyult. Harcosan dolgozó volt ifju korában és megértően lelkesítő öreg korában. Keszler József! Aki ma érett férfi, tudja, kicsoda volt. Aki ma fiatal, sohasem fogja megérteni, hogy ilyen emberek is voltak.

Nekünk oszlopunk volt, míg a tollat forgatta, utmutató patriarkánk, mióta kora és betegsége pusztaszemléletre utalta. Ma veszteségünk, melyet senki sem pótol, még büszkeségünk sem, hogy a mienk volt és halála után is a mienk marad.

Mienk marad eltűnt időkben gyökeredző idealizmusa, mely azt vallja, hogy a napi életbe kell bevinni a szépségben és jóságban való hitet, nem pedig a gondolatok világába a mindennapos tapasztalatoknak kiábrándító hatását. Mienk marad a hit, hogy minden nemzet a világ egész kulturáját felölelve, szolgálja a saját művelődését és előrehaladását. Mienk marad a törhetetlen ragaszkodás azokhoz az eszméibákványokhoz, akárhogy döntögessék is ideiglenesen, melyek az emberek egyenlő boldogulását jelképezik a gondolat szabadságának útján. S mienk a tudat, hogy ezen az uton a magyar nemzet céljához fog jutni s ha százszor letér róla, százegyszer ismét reá fog bukkanni.

S mienk marad főképen egyéni példája: hogy milyen sokat érhet el az, aki semmihez sem jut. Keszler Józsefből nem lett más, mint Keszler József. Tudósok között a legnagyobbak, írók között a legművészebbek társa. Nem jutott

máshoz, mit ifjúkorában elfoglalt: az ujságíróasztalhoz, az annál azután nemcsak ült, hanem trónolt.

Nekünk ujságíróknak, akik szerzetesileg ragaszkodunk pályánkhoz, Keszler József az utmutató ideálunk. Hivatása volt: írni, ambíciója: minél jobban írni, pályabére: a legjobb írók közé kerülni. Nem emelkedni, mint a repülő gép az alacsony földről fel a levegős magasba, hanem maradni lent s csak dolgozni, hogy az elültetett fáink nőjjenek

a magasba... Ott ülni fehér hajjal, ahova ifjan kerültünk és visszanezni a jó munka jólesésével és előre tekinteni álomlátó szemmel: mennyire megkönnyebbitettük az utánunk következőknek még fontosabb munkáját. Büszkék vagyunk azokra, akik sorainkból magas polcra emelkedtek, de egynek érezzük magunkat a Keszler Józsefekkel, akik halálukig el nem hagytak bennünket.

Volt idő, mikor megingott. — A könyvek megcsaltak! — zokogta, mikor az embertelen háboru után ránk szakadt az embertelen béke. Mikor néhány év alatt leszakadt a művelt emberiség testéről minden, amiről hihető volt, hogy gondolkodók és művészek nemesebbé tették az emberiséget. Máz volt, mely az első erőlködésben lepattant a háborus

nemzetekről s mutatkozott az ősbárbárság, mely eltápossa a gyengéket és rabszujra fűzi a legyőzöttet. Akkor átkozta Keszler József a könyveket, de azután megbékült velök: nem az volt a baj, hogy vannak könyvek, melyek mögött megbuvik az ősbárbárság, hanem még nincs elég könyv, mellyel a bárbárságot végleg meg lehet szelidíteni.

S új erőre, új hitre kapott és újra felvirágozta az elhagyott oltárokat s kísérté bizó figyelemmel, hogy lassanként mégis csak virrad és a vérözön elmúltával mégis lassan-lassan átveszi a kultúra szelid uralmát. Ugy halt meg, mint aki már tudja, amit mi még csak egyre várunk.

Legyen oly könnyű neki a sirhant, amilyen nehéz volt élete munkája. Legyen színes örökkévaló álma és lássa onnan a magasból megvalósultat, amiről álmodott és lelkes aggsága minden óhajtsával áhított: az új magyar életet, a régi Magyarországot.

Keszler József és Mikszáth Kálmán

Jövő hónapban lesz harminc esztendeje, hogy Mikszáth Kálmán megalapította az *Országos Hírlap* című napilapot.

Mikszáth Kálmán volt a főszerkesztő, Lipcsey Ádám a felelős és Kálnoki Izidor az igazi szerkesztő, aki a lapot csinálta.

Keszler József drámai kritikus volt és Mikszáth legkedveltebb embere és bizalmasa. Együttal legkedvesebb ellenfele az éjféltáni szellemi párbajokban.

A szerkesztők jónévi és tekintélyes embe- rekkel állították össze azt a társaságot, amely- lyel az új lapot megindították. Tagja volt Mol- nár Géza dr., akkor már ismert zenekritikus, Stojanovits Jenő, a zeneszerző, Kabos Ede, Pap Dávid, Baross Gábor egykori ellenfele (pa- piros, csakis papiroson), továbbá Papp Dániel, a méltatlanul elfelejtett belletrista, meg- néhányan fiatalok.

A szerkesztőségnek, már mint a munkatár- sáknak két ideáljuk volt: Kálnoki, aki mint szerkesztő elsőrangú újságíró-pedagógus és atya-pótló volt, meg Keszler József, aki elő- adásaival és anekdotáival ismeretlen, ra- gyogó világot tárt fel a tapasztalatlan fiatalok- nak, a rajongó tanítványoknak.

De talán nálunk is nagyobb bálmulója volt Keszler tudásának és szellemének (ha lehetett) Mikszáth maga.

Mikszáth rendszerint éjféltájban jött be a szerkesztőségbe. Az *István főherceg-szállóból*, a Mikszáth-szobában összegyűlt barátok társa- ságából tért vissza jókedvűen, hatalmas Ha- vanna-szivarral a szájában.

Ilyenkor fejezte be a munkáját Keszler is. Kijötték a nagyszobába és megkezdődött az eszmecsere, amely mindig valamely időszéri- témából indult ki.

Keszler helyzete a lap megindulásának első napjaiban kialakult. Ő volt a szellemi vezér. (Mikszáth nem ambicionálta ezt a szerepet. Ő nem király akart közöttünk lenni, hanem a királynak a koronája.)

A beszélgetést rendszerint Keszler kezdte. Esetleg egy igen elmésen applikált Dumas, Hugo Walter- vagy Voltaire-anekdotával. Azután következett az előadás, folyton változó tárgyakra, de összefüggően, szabatosan, időn- ként francia vagy német kifejezésekkel kizsi- nezve és megvilágítva. Emberek, gondolatok, események, megjegyzések gomolyogtak szavaib- a tudása és elmés, művészi előadása elra- gadott és felüdített bennünket.

Mikszáth egy pillanattal sem igyekezett lep- lenni, hogy ez a nagy szellem őt is lenyűgözi, elkápráztatja. Ugyanolyan önfelelt gyönyör- ködéssel leste szavait, mint mi többiek, idősek és fiatalok egyformán.

De ez csak néhány htég tartott. Amíg Mikszáth meg nem találta önmagát. A második hónapban már kezdett közbe- szólni, azután vitába bocsátkozott, később már ő provokálta a vitát Keszlerrel.

Hallatlanul érdekes és tanulságos párvi- dalok kezdődtek. A tudás és szellem mérkőzése az őseredeti ösztönösséggel, az elme leg- mélyebb mélységéből előretörő intuícióval.

Mind a két fél pompás fegyvert forgatott: egy rugalmas elme szikrázó, villogó és csat- lógó gondolatait.

Keszler egy ízben fölolvastott egy hirt a *Le Temps*-ből vagy a *Figaro*-ból (a *Gaulois* is lehetett) a *Louvre* legújabb vásárlásairól. *Rubens*, *Tizian* és talán *Velasquez* egy-egy festményéről volt szó, amelyért a *Louvre* fan- tasztikus összeget adott. Keszler megmondta az összeget is.

Mikszáth kijelentette, hogy ez tulzás, könnyelmű pénzkidobás.

Keszler tiltakozott. — Azok a képek tizszer annyit is meg- érnek!

Mikszáth nagyot nézett erre. — Kinek érnek meg tizszer annyit? — kérdezte.

— Bárkinek, aki megveszi — felelt Kes- zler.

Mikszáth ujjongva csapott le Keszlerre.

— Akkor nem arról van szó, hogy meg- érnek tizszer annyit, hanem arról, hogy eset- leg akad valaki, aki megad értük annyit. Látni ezt a százkoronást? Ez száz koronát ér,

mert annyit mindenki ad érte. És azért ad- ják meg érte, mert annyit ér. A képre pedig azt mondják, hogy annyit ér, mert (jobban mondva: ha) annyit adnak érte. Ez nagy kü- lönség.

Ekkor elmondta Mikszáth egyik kislfiának az esetét a kiesett fogacskaival. Otthon nagy pénzt kapott érte, de a boltban, ahol naiv- ságában értékesíteni szerette volna előzően, semmit sem akartak érte adni. Ezt a történe- tet meg is írta akkoriban.

Keszler József és Mikszáth Kálmán vitái- nak figyelmesebb hallgatói észrevették (ésre kellett venniük, olyan feltűnő volt), hogy Mik- száthra igen nagy hatással volt az élénk, fran- ciás szellemű, kivételesen nagy tudású Kes- zlerrel való mérkőzés.

Mikszáth e viták során nagyon sokat ta- nult: ismeretei gyarapodtak a francia esprit világképével, gondolatbeli hadakozása pedig fűrgőbb, temperamentumosabb, sokoldalubb, főlényesebb lett. Keszler tudása megtermé- nyítette Mikszáth intuitív szellemi lényét; ez a nagy író haszna és gyönyörűsége volt. Kes- zler pedig gyönyörködhetett azokban a szik- rákban, amelyeket az ő gondolataival való érintkezés pattantott ki Mikszáth ösztönös, gazdag elméjéből. Ebben meg neki telt nagy öröme.

A ragyogó szellemi tornának ma már csak három-négy hallgatója él. De ők nem felejt- nek... **Sebestyén Ede**

Ahol Keszler József meghalt

Künn a Lendvay-utca előkelő csendjében töltötte utolsó hetét a magyar kritika atya- mestere, Keszler József. Itt lakik a Lendvay- utca 10. számú villa földszintjén sógora, *Fa- ragó* Sámuel dr. nyugalmazott postafőfelügyelő családjával. Keszler József felesége is beteges- kedett az utóbbi időben. Őt is szivbaja ki- nozta és ezen a nyáron külföldi szanatórium- ban keresett betegségére gyógyulást. Erre az időre költözött Keszler József sógorához. A gyönyörű villában nagyszerűen érezte magát. Szépek voltak ezek az utolsó hetek, amelyek- ről unokaöccse, *Faragó* Pál dr. orvos a követ- kezőket mondotta:

— Nagybátyámnak valóságos üdülés volt ez a néhány hét, amit itt körünkben töltött. Naponta megvizsgálták orvosai: *Preisach* Izidor dr., *Szenz* dr. és magam is. Mindannyian *határozott javulást* konstataáltunk állapotában, bár hiszen nem lehetett kétséges előttünk, hogy *előbb-utóbb bekövetkezik a katasztrófa*. Józsi bácsi optimista volt. Erre meg is volt minden oka, mert hiszen a szivrohama, melyek eddig állandóan kínozták, alábbhagytak. *Augusztus eleje óta egyáltalán nem volt sziv- rohama.*

— Ez a tény egész lelkét jó érzéssel, kel- lemes nyugalommal töltötte meg. Állandóan jókedvű volt, tréfált és a maga ismert keser-

nys humorával sokszor derített mosolyra mindannyiunkat.

— Ilyen körülmények között természetese- sen nem is gondoltunk arra, hogy hirtelenül már most következnek be a katasztrófa. Most semmi nyoma nem volt annak, hogy ennyire közel van a vég. A legutolsó éjszakára is tel- jesen nyugodtan, sőt vidáman tért ágyába. *Éjjeli szekrényén Horatius könyvét találtuk.* A legutolsó éjszakán a hatalmas latin szellem alkotásában gyönyörködött.

— Reggelre érve, nem zavartuk. Az volt a kérése, hogy ne költjük soha, ha felébred, ugyanis csenget a szobalánynak. Az álma jó volt. Sokszor bizony még déli féltek órákor is ágyban találtuk. Így volt a legutolsó reg- gelen is. Reggel a lány bement és látta, hogy alszik. Hagytuk pihenni. Féleg felé mégis bement a szobalány. Fel akarta kelteni.

— *Nagyságos ur, kérem — fordult hozzá — már későre jár, készen az ebéd! Tessék felkelni.*

Józsi bácsi nem mozdult. Erre a szobalány kinyitotta az ablakot s mig azzal foglalatoskodott, újra költögette. Mikor ismét nem kapott választ, hátrafordult és akkor látta, hogy *viaszsárga*. Azonnal hi- vott bennünket és megtörtén konstataáltuk.

pompás lobogásával magához méltó emberek- kel. Oda való volt. Itt a Duna mellett meg- bálulták, megcsodálták, elismerték, de nagy- szerű debattéri képességeinek nem akad- méltó ellenfele. Arra született, hogy vitakoz- zék. De csak hódoló elismeréssel kolportálták sziporkázó ötleteit.

Életrajzi adatai nem tulságosan érdekesek. 1844 szeptember 4-én született *Pásztón*. A jo- got Budapesten végezte. Újságíró. Párisban irodalmi tanulmányokat folytat. 1879-ben *Trefort* miniszter a *Tanárképző Intézet* fran- cia előadójává nevezte ki s így az egyetemen katedrát kap. Kritikus. A *Nemzeti Színház drámabírói bizottságának tagja*. Megházaso- dik. Feleségül veszi *Reich* Irmát, az Opera- ház primadonnáját. Az *Ujság*-nak alapítása óta munkatársa. 1927 szeptember 18-án sziv- szélhűdésben meghal.

Ez az életrajzkeret nem mond sokat. De az emberek jelentőségét nem az életrajzi ke- retek határozzák meg. Ahogy Keszler József frappáns egyénisége is a jelentéktelen keret- et egész, erőteljes, sőt hatalmas szoborművé duzzasztja ki.

Mert egyéniség volt. Egyéniség abban az értelemben, hogy munkakörében és hivatásában s az emberi- ség fejlődésében komoly állomást jelent.

Keszler József tevékenysége három hiva- tás között oszlott meg:

1. Mint kritikus éles szemmel figyelte a jelent.
2. Mint irodalomtörténész az intuíciók meglepő erejével érezte meg a mulat.
3. Mint tanár mosolygó életbölcseccsel építette fel a jövőt.

Valami olthatatlan szerelemmel csüngött a francia irodalom XIX. századán.

Eredetiben olvasta Homérot. Könyv nélkül idézte Horatiuszt. Ismerte Dante legtitkosabb sorait. A német irodalomban ugy tájékozódott, akár a saját tenyerén. A világirodalmi vonat- kozásokat frappírozóan tárta fel. Baráti kör- ben ha felmegegedett száz és száz régi operett

tartalmát mesélte el s énekelt melódiait. Még nyolcvan éves korában is.

De igazán a második császárság és harma- dik köztársaság francia lelke nőtt a szívéhez. *Sarceyról*, *Saint Beuve-ről*, *Brunetiere-ről*, *Porto-Riche-ről*, *Faguet-ről* tartott legszívese- ben előadást. Kritikusokról és esztétákról, akiknél nem volt semmivel se kisebb s akik- kel egy sorban ül a francia akadémián, ha francia szellemével véletlenül nem a Duna mellé születik.

Mindig tanított.

Egyetemi hallgatói teli tüdővel szívták be a szavát. Soha nem rendszerezett. Soha nem faragott össze körmönfont elméleteket. Ké- nyelmesen leült a tanári asztal mellé s min- den pöz nélkül beszélni kezdett. Ahogy min- denkivel beszélt. Elindult valami tréfán, vagy valami személyes élményét elevenítette fel, mondott néhány villámlo hasonlatot s jófor- mán senki észre sem vette, már nyakig bent voltak a nyolcvanas évek francia irodalmá- nak kellős közepén. De ahogy odáig eljutott, úgy jött vissza is. Egyetlen szellemes ötlettel kirobantotta hallgatóinak dörgő kacagását. A mulat a jelenell magyarázta. A jelent a mulat. A világ legnagyobb eseményeivel szemben éppen úgy megtalálta a legközvetle- nebb hangot, ahogy, ha kint a kertben sétált, finom, figyelő szemével a hangyák siető munkáját lemérte. Érdekelte minden. Nem hozta zavarba semmi. Mindig úgy beszélt, ahogy akart. Mindig azt mondta, amit való- ban érzett.

George Sandról, Victor Hugoról, Petőfiről irt tanulmánya egy-egy remekbe alkotott portré. Talán nem is az alkotóerő természe- tes kirobbanásával hat, de a kulturált lélek finom megrezdüléseivel s a szellemes meg- állapításokat a mindig sziporkázó szavak meg- vesztegető külsőbe öltöztetik. Két önálló kö- tete: «A jellem a művészetben» (1890), «Dante Galeottoja» (1890) finoman cizellált, intuitív munka. De önálló, nagyobbszabú művein- tul néhány ezer remekbe alkotott is meg- őrzí nevét. Holott közülök egy is elég lenne,

hogy elköltözött körünkbe. Meg is vizsgál- hogy kihült a test. Semmit meg nem válto- zott, a halálközdelemnek vagy fájdalomnak nyoma sem volt az arcán. Álmában érte utol a halál.

A részvét

Keszler József halála széles körben nagy megdöbbenést keltett. A Budapesti Szinigaz- gatók Szövetsége, a Vigszínház igazgatója a következő részvételvel keresték fel az *Ujság* szerkesztőjét:

Igyen tisztelt Szerkesztő Ur!

A Budapesti Szinigazgatók Szövetségének minden tagja őszinte szívvel gyászolja Keszler Józsefet, aki megtestesülése volt a magyar kritika pártatlanságának, hozzáértésének, izlé- sének, tartalmasságának és esztétikai értéké- nek. Budapest színészete, amely a magyar kultúra egyik legnevezetesebb tényezője, ujab- ban mind több és több akadályal kénytelen megküzdni és mind nehezebb, meg nehezebb terhek súlyát kénytelen elviselni, leglelkesebb hívét, barátját, védőjét vesztette el a boldo- gultban. Kimagasló egyénisége, kivételes te- kintélye, gyengéd, szerető és féltő gondos- sága, amellyel minden ügyünket kezelte, fele- dettelenné teszi számunkra Keszler József ne- vét, amelyet mindenkor legelső hely fog meg- illetni a magyar színészet és közművelődés történelmében.

Budapesti Szinigazgatók Szövetsége,

*

Igyen tisztelt Főszerkesztő Ur!

A Vigszínház őszinte együttérzéssel vesz részt abban a mélységes gyászban, amelyet az *Ujság* nagynevű szerkesztőjének, a magyar kritika pártatlan tekintélyű doyenjének: Kes- zler Józsefnek halála keltett.

Színházunk első estjétől kezdve három évtizeden át jóakaratu barátunk, atyai tanács- adónk, szeretettel teljes támogatónk volt, aki- nek írásából mindig okultunk és akinek ma- gasztalását mindenkor törekvésünk legszebb jutalmául tekintettük.

Hálás kegyelettel őrizzük meg a magyar kultúra nagy halottjának áldott emlékét.

A Vigszínház igazgatósága

A temetés

Keszler József temetése szerdán délelőtt 11 órakor lesz a rákoskeresztúri izr. temető- ben, ahol a pesti Chevre Kadisa diszírhelet ajánlott fel az újságírók nagy halottja számára. A gyászszertartást *Hvesi* Simon vezető fő- rabbi végzi *Linetzky* Bernát főkántor és a tel- jes énekar közreműködésével. Keszler Józse- fet az *Ujság* szerkesztősége nevében *Kabór* Tamás, az Újságírók Egyesülete nevében *Márkus* Miksa bucsuztatják, a Kritikusok Szindikátusa nevében pedig *Sebestyén* Károly, mond beszédet.

Keszler József

Anatole France híres alakja, Coignard abbé, akiben önmagát mintázta meg, mintha elindult volna a Szajna mellől, hogy valahol messze keleten, talán a teológiai felkészülés- nek nem is éppen Szent Ágostonos iskolájá- val, de a ragyogó életbölcseccségnek egészen francéi erejével Keszler József tanár ur le- gyen. A szellemnek ugyanaz az állandó fluoreszkálása villant fel szavaiban, a kultu- rák összefüggését ugyanazzal az erős intuí- cióval ismerte fel, a legnagyobb és legpará- nyibb dolgok iránt ugyanazzal az állandó kutató ösztönrel érdeklődött, sőt talán még külsőségeiben is ugyanaz a méltóságos kü- lönlődés nyilvánult meg, amit Anatole France krónikásai olyan jellemzően felje- gyeztek. Mint a francia Akadémiának állandó esztéta-jelöltje sétált a torz pesti utcákon, *Sarceyval* és *Saint Beuveval* szívében béült a pesti főpróbákra, a mult századért dobogó lelkével nézte az új, vad tülekedést. Lelké- ben a francia esprit valami egészen furcsa dunamenti árnyékot kapott. Multat és jelent ugyanolyan szuggesztív erővel fogott egybe, mint francia mesterei, az aktualitást megmár- totta az örökkévalóságban, az örök témákat mindig a jelen röntgensugaraival világította át. Csak a kiindulópontja volt mindig tipí- kusan pesti: a vice.

Francia szellemével européer lelkével itt élt a Duna mellett.

Valami rettenetes tévedése a felsőbb ren- delkezésnek, hogy magyarnak született s ha- talmas alakjával, érdekes, szakálás, akadé- mikus fejével, szurós szemével s kissé szke- ptikus, de mindig jóakaratu mosolygásával ma- gyar szerzők szárnypróbálgatásait figyelte s pesti tanárjelölteknek tartott francia irodalmi előadást, holott egész lénye, felkészültsége, csillogó szelleme a Szajna mellé predestinálta volna, hogy ott hangulatos kis könyvesboltok- ban vitakozzék finom iror val, az esprit

hogy határt vágó jelentőségét megállapítsa az irodalomtörténet. Kritikák, ha aktualitásukat el is emésztette a gyorsan muló nap, de je- lentőségük örök, mert mélyenlátó emberi böl- ceség állapít meg bennük örök emberi tör- vényeket.

Az elbeszélés művésze volt.

Keszler József, a huszadik század első ne- gyedének ez a legnagyobb jelentőségű kriti- kusa, soha nem mondott bírálatot. Csak elme- sélte, amit a szerző akart és úgy mesélte el, ahogy a szerző akarta. Mégis ragyogó elbeszé- lésén mint éles relief kidomborodott a leg- szigorubb bírálat. A darabok emlékét elviszi a szél. A bírálat emléke megmarad.

Mert aki megbírálta őket, maga is alkotó művész.

Valami mégis elvesz belőle.

Megmaradnak a gondo- tai. Megmarad kissé szkepticus, de jólelkű filozófiája. Meg- maradnak meghökkenően sziporkázó szavai. Megmarad könnyesordítóan drága humora.

Mégis elvesz belőle Keszler József.

Valami, ami a mély gondolatokon túl, a szkepticus jólelkű filozófián túl, a csillogó, sziporkázó szavakon túl, a mindig nemes hu- moron túl mint meleg napsütés ragyogott fel.

Coignard abbé hangja.

Talán jóság? Talán bölcsesség? Talán em- berszeretet? Talán igazságosság?

Talán valamennyi.

A kortársal együtt élő nagy ember kö- zelségének tudata.

Keszler József, ez a finom filozófus, úgy ment el és olyan csöndesen, ahogy patriar- chális elvei során mindig élt. Elaludt és nem ébredett fel többé. Nem csinált nagy dolgot belőle.

Filozófus volt, mint Coignard abbé, aki- vel odaát valahol a nagy messzeségben, ha találkozik, elvitathozhat majd finoman, némi főlényes mosolygással mélységes emberi kér- désekről, amelyeket soha nem vitathattak meg azokban a drága kis könyvesboltokban, csöndes tavaszi délutánokon a Szajna partján. **Pünkösti Andor**